

Stichting Natuurlijk Geuldal, voor behoud en verbetering van
natuur, landschap en leefomgeving in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg
Keutenberg 5, 6305 PP Schin op Geul, tel: 0434592007, natuurlijkgeuldal@gmail.com
www.natuurlijkgeuldal.nl, facebook [natuurlijk geuldal](#)

Energietransitie, Zonneweiden en windmolens in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg

Visie van Stichting Natuurlijk Geuldal op zonneweiden in ons landschap.
Tevens een visie op windmolens in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg

Voorwoord

Stichting Natuurlijk Geuldal constateert steeds meer aanvragen voor het plaatsen van vele hectaren grote zonneweiden (die eigenlijk zonneloosden zijn) in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg.

Er is daardoor een toename van landschappelijke bedreigingen. Overheden zullen dit in de hand dienen te houden, mede gezien de vele waarschuwingen uit wetenschappelijke hoek.

Ruimtelijke regels en klimaatafspraken lijken een spel 'voor de bühne' indien er geen uitvoering gegeven wordt in beleid en uitvoering: Vervuiling van de bodem en het bodemwater met landbouwgif e.d., verdwijnen biodiversiteit flora en fauna zoals insecten, schades door toename verkeer en vervoer waaronder MAA, toename gebouwen zoals loosden, stallen met afname open gebied en stikstofdepositie.

Nu komt er een nieuwe landschappelijke bedreiging bij: Zonneweiden en mogelijk ook windmolens. Deze nota wil verder ingaan op deze problematiek en een aanzet geven voor verantwoord beleid.

Inleiding

Onder het motto van 'wij hebben de oplossing voor vergroening van de energie en het klimaatprobleem' hebben bedrijven een interessant gat in de economische markt gevonden. Zonnepanelen en windmolens leveren energie op, dat doen ze steeds beter. Daarnaast zijn er interessante subsidies te krijgen voor het plaatsen van zonnecellen. Op deze manier kan dus aardig wat geld verdiend worden.

Maar ook de kleine investeerder ziet er wel brood in. Geld levert op de bank niks meer op. Investeren in zonnecellen en windmolens wel. Mensen die een aardig bedragje op de bank hebben staan kunnen investeren in en verdienen aan zonneweiden en windmolens en ze krijgen er een goed gevoel bij want ze doen toch immers iets tegen klimaatverandering. Hiertoe worden coöperaties opgericht.

Maar is dit wel zo'n goed idee? Worden de voordelen niet te veel opgehemeld en de nadelen niet te weinig belicht? Als je uitgaat van 'ik investeer in groene energie en verdien' dan klopt de positieve beredenering. Maar ga je uit van 'de samenleving en de leefomgeving', dus een holistisch-ecologische visie dan zijn er ook veel negatieve feiten te constateren.

Stichting Natuurlijk Geuldal wil met deze bijdrage de keerzijde van de medaille belichten en het plaatsen van zonneweiden in een breder perspectief plaatsen. Hierbij geven we richting aan het, op een verantwoorde manier, inpassen van zonneweiden en windmolens, want het is duidelijk: energietransitie naar groene energieopwekking is beslist nodig.

Zonneweiden als economisch interessante nieuwe bedrijfstak

Zoals reeds in de inleiding is vermeld zijn de mogelijkheden voor investeren en renderen van zonneweiden een interessante optie. Lage grondprijs (of pacht) in verhouding tot daken, relatief hoge rendement van zonnepanelen aangevuld met interessante subsidies maken het voor bedrijven mogelijk verdienmodellen te scheppen waarbij grondeigenaar en investeerder er beter van worden en daarbij het bedrijf nog steeds een mooie winst uit weet te halen.

Een bijkomend resultaat is inderdaad schone energie, maar hoe schoon is die energie als je een zonneweide plaatst in open gebied. Wat raak je kwijt als een gebied vele hectaren zonnecellen het land bedekken? Duidelijk is, dat het niet bij één of twee aanvragen, zoals nu bij Eckelrade gemeente Eijsden-Margraten en Emmaberg (gemeente Valkenburg a/d Geul), blijft.

Daarbij constateren wij dat open gebied steeds schaarser wordt voor landbouw en daken van grote gebouwen steeds meer voorradig zijn (de 'verdozing' van het Limburgs land).

Wat dient er volgens Stichting Natuurlijk Geuldal te gebeuren:

- Zonneweiden bedekken open gebied met een laag onnatuurlijk opvallend blauw materiaal, zonnecellen. Deze dienen wat ons betreft bij wet en regelgeving te vallen onder industriële bouwwerken, ondanks dat ze slechts enkele meters boven de grond uit komen.
- Alle overheden dienen onmiddellijk voor het te laat is hun wet en regelgeving (APV e.d.) aan te passen aan deze nieuwe ontwikkeling en bij het aanleggen van zonneweiden uit te gaan van bouwwerken die op een industrie terrein of op gebouwen thuis horen. Op deze wijze kan het open buitengebied beter beschermd te worden.
- Bedrijven die handelen met grotere oppervlaktes zonneweiden dienen gestimuleerd te worden om hun activiteiten te verplaatsen naar bestaande gebouwen.
- Overheden dienen, bij het plaatsen van zonnecellen op gebouwen, bedrijven te ontlasten van mogelijke extra kosten, tijd en administratie als het gaat om vergunningen.
- Toename van gebouwd oppervlakte is om meerdere redenen onwenselijk maar mocht, bv. na renovatie, toch nog gebouwd worden dan alleen indien daken geschikt zijn voor zonnecellen en liefst met veel glas op het zuiden.

Zonneweiden en het economisch voordeel voor grondeigenaren zoals agrariërs

Door bestrijdingsmiddelen, schaalvergroting en 'verindustrialisering' van de agrarische sector wordt de hoeveelheid landbouwproducten steeds groter en daardoor goedkoper. Ecologisch gezien, zijn ze te goedkoop. Dit betekent dat agrariërs in de regel weinig geld krijgen voor hun producten, soms zelfs niet eens meer oogsten omdat dit meer kost dan wat het opbrengt.

Om die reden zoeken agrariërs naar nieuwe verdienmodellen en zie daar, wat dient zich aan: zonneweiden. Overigens, heel begrijpelijk als je ziet hoe moeilijk het klein- en middenbedrijf het heeft in de agrarische sector. Als je per jaar per hectare een lage financiële opbrengst hebt en er komt een zonneweidebedrijf die je land wil gebruiken en dan zonder te werken het dubbele krijgt dan is de keuze snel gemaakt.

Daarbij komt nog de onderlinge concurrentie tussen het klein- en middenbedrijf en de industriële agrarische bedrijven. Deze concurrentiestrijd wordt nog versterkt door de Europese en Landelijk Overheid die zijn blijven steken in de jaren 50: inzetten op productievergroting waarbij het kwalitatieve aspect genegeerd wordt.

Overheden denken te veel met een tunnelvisie, een holistische visie waarbij de agrarische sector weer een deel wordt van ecologisch denken en beleid is nog ver weg. Als kwaliteit meer aandacht zou krijgen binnen een totaalvisie, kwaliteit betekent ook ecologische aspecten als milieu (zoals bodem, bodemwater, nitraatuitstoot e.d.), natuur (zoals flora en fauna, insecten e.d.), dan zou de oppervlakte voor landbouw beter aansluiten bij vraag, aanbod en prijssetting van landbouwproducten.

Het is dus om meer redenen onverstandig om landbouwgrond in te zetten als zonneweiden, zeker in een National Landschap Zuid-Limburg.

Toch dreigen uitgebreide zonneweiden ruimhartige steun te krijgen van overheden. Zij gaan voornamelijk uit van economisch rendement voor bedrijven. De schade die aan natuurlijk erfgoed wordt toegebracht wordt vaak genegeerd. In een later stadium zie je wel maatregelen om schade te beperken deze is vaak niet meer te herstellen.

Wat dient er volgens Stichting Natuurlijk Geuldal, in het kader van o.a. zonneweiden te gebeuren:

- Regelgeving waardoor verdere 'verblauwing en ontgroening' van het landschap voorkomen wordt.
- Scheppen van bestaansmogelijkheden voor natuur-, landschaps- en milieuvriendelijke agrarische bedrijven waardoor hun meerwaarde beloond wordt en eventuele schadelijke toevluchten niet nodig zijn.
- Verlichting van lasten voor bedrijven met een positieve impact op natuur en landschap, verzwarende van lasten voor bedrijven met een negatieve impact op natuur en landschap (Stichting Natuurlijk Geuldal is geen voorstander van subsidies omdat dit bij goede regelgeving overbodig is).
- Ondersteuning bij het scheppen van betere afzetmogelijkheden voor kleinschalige natuur- en milieuvriendelijke bedrijven met behulp van creatieve oplossingen.

Houding van overheden ten aanzien van zonneweiden

Deregulering door overheden is tegenwoordig een toverwoord bij beleid. Op zich kan dit voordelen opleveren voor een effectievere besluitvorming waarbij maatschappelijke geledingen beter betrokken worden.

Er kleven echter ook gevaren aan deregulering zoals bij vergunningverlening voor zonneweiden: ongelijk speelveld dat kan leiden tot onjuiste besluitvorming door bewuste of onbewuste tunnelvisie. Het begrip tunnelvisie definiëren wij indien mensen, politiek, bedrijven of organisaties een eenzijdige of ondoordachte denkwijze hanteren die vervolgens leidt tot foute, niet door de samenleving gedragen, besluitvorming en uitvoering. Deregulering kan leiden tot tunnelvisie indien besluitvorming wordt voorbereid door eenzijdige belangenbehartigers, al of niet bewust onderbouwd vanuit vooroordelen of egocentrisme.

Enkele voorbeelden van tunnelvisiebesluiten binnen deregulering:

Ontwikkeling MAA. Er is wel een vorm van betrokkenheid d.m.v. de CRO maar de werkwijze is dusdanig 'getrechterd' dat zelfs de deelnemers die er namens de bevolking zitten zich afvragen of zij serieus genomen worden, laat staan de bevolking zelf. Op deze wijze worden door de politiek, in samenspel met ondernemers, eenzijdige besluiten met onvolledige en soms onjuiste argumenten genomen.

Verdozing van het Limburgs Land. Onder het motto van werkgelegenheid worden grote delen van het Limburgs Land vol gegooid met immens grote loods en stallen ten behoeve van de logistieke sector met als politiek argument: werkgelegenheid. Maar in Limburg wonen geen mensen die deze arbeidsplaatsen opvullen. Er wordt gezwegen over de impact op landschap en verkeersbewegingen. Ook hier maakt de politiek zich afhankelijk van een bepaalde bedrijfstak waarbij het belang en betrokkenheid van de bevolking nauwelijks meer een rol speelt.

Terug naar de zonneweiden.

Het gevaar bestaat dat bij besluiten rond al of niet aanleggen van zonneweiden eenzelfde tactiek wordt gevolgd. Het belang van slechts enkele invloedrijke groepen wordt onderbouwd met argumenten die vervolgens aan de basis staan van besluitvorming. Dat betekent: Zonneweide-ondernemers en landeigenaren (veelal agrariërs) krijgen mogelijk van de politiek vrij spel om hun plannen te ontwikkelen en dit is een foute manier van deregulering. Andere belanghebbenden (recreanten, recreatieve ondernemers) hebben nauwelijks invloed, laat staan de natuurbeweging. Deze laatste heeft steeds minder stem in maatschappelijke processen omdat ze geen rechtstreeks economisch interessant product vertegenwoordigen en daarbij, planten, dieren en landschap kunnen niet spreken.

Wat dient er volgens Stichting Natuurlijk Geuldal te gebeuren bij het afwegen van zonneweiden:

- Overheden dienen milieu-, natuur- en landschappelijke belangen, naast economische belangen, gelijkwaardig te beschouwen binnen het geheel van maatschappelijke belangen.
- Mede met het oog op de nieuwe omgevingswet dienen overheden betrokkenheid van bewoners en organisaties serieus te nemen door een maatschappelijk proces en een duidelijk protocol hiervoor op te zetten waaraan de betrokkenheid getoetst wordt.
- Overheden dienen, waar grotere maatschappelijke tegenstellingen zijn, een quick-scan Maatschappelijke Kosten – Baten Analyse te maken (MKBA) waarbij de vraagstelling zowel door voor- als tegenstanders van een project opgesteld wordt om zodoende een evenwichtig rapport te verkrijgen.
- Betrokkenheid bevorderen van alle maatschappelijke geledingen die op een of andere wijze belang hebben met de inhoud van de agenda
- Procesmatige voorwaarden scheppen om deze betrokkenheid een volwaardige plaats te geven binnen de besluitvorming.

MKBA bij het plaatsen van zonneloosden, met name in gebieden als het Nationaal Landschap Zuid-Limburg

He scheppen van zonneweiden heeft dus meer kanten dan alleen het opwekken van 'schone energie'. Eerder schreven we al dat er interessante baten kunnen ontstaan voor de ondernemende bedrijven, landeigenaren en mogelijke investeerders. In dit deel willen we verder in gaan op de keerzijde van de medaille en enkele overwegingen plaatsen die om een debat vragen:

- Het plaatsen van een zonneweide op een productief landbouwgebied onttrekt dat gebied aan voedselproductie. Dit zou de behoefte naar een nog hogere voedselproductie per hectare op andere gebieden kunnen stimuleren met nadelige gevolgen van dien.
- Een zonneweide op een veeteeltgebied onttrekt dat gebied, niet alleen aan voedselproductie, maar ook nog eens aan het terugdringen van CO2 uitstoot omdat het gebied grotendeels kaal wordt. Zou hierdoor de productie van schone energie voor een deel teniet gedaan worden door het minder afvangen van CO2.
- De inzet van, voor voedselproductie en CO2 opvang, nuttige agrarische grond die naar verhouding erg goedkoop aangeboden wordt, verkleint de mogelijkheid voor het inzetten van de immense hoeveelheden onnuttige daken van loodsden en stallen waarvoor mogelijk meer kosten gemaakt dienen te worden. Grove schattingen (provincie) geven aan dat er ruim voldoende hectaren ongebruikte daken van loodsden en stallen kant en klaar liggen om direct zonnecellen te plaatsen en nog een veelvoud daken die, na versteviging, ook geschikt zijn.
- Met woord spreken Limburgers, de bestuurders voorop, over het prachtige Limburgs Landschap. De vraag is of deze lofzang ook voldoende met daden wordt bekrachtigd. In het Nationaal Landschap Zuid-Limburg bijvoorbeeld neemt het aantal hectares bebouwd gebied jaarlijks toe met nadelige gevolgen voor het open landschap. Zonneweiden kunnen niet gezien worden als 'open landschap' omdat de oppervlakte, hoewel geen hoge bouw, een bebouwd gebied betreft. Een nieuwe soort aantasting van de natuur en het landschap.
- Zonneweiden tasten de kwaliteit van het Nationaal Landschap Zuid-Limburg aan en daarmee de uitstraling die het gebied heeft op recreanten uit de regio en toeristen uit Nederland en andere delen van de wereld.
- Windmolens schaden de beleving van het landschap maar kan ook schade toebrengen aan de avifauna. Daarbij, in dit landschap met kleine woonkernen op korte afstand van elkaar, zorgt een windmolen altijd voor geluidshinder en schaduwslag voor meerdere bewoners.
- Zelfs een stad als Maastricht verliest een deel van haar uitstraling omdat het naastgelegen landschap gezien wordt als onderdeel van de waarde van Maastricht.
- De 'recreatie- en toeristenindustrie' en andere sectoren zullen mogelijk negatieve gevolgen ondervinden van de achteruitgang van de landschapskwaliteit. Temeer vanwege andere negatieve ontwikkelingen zoals MAA, (vracht)verkeer en grote bebouwing.
- De achteruitgang heeft ook een negatieve invloed op het vestigingsklimaat van (hoog opgeleide) mensen en schone industrie. Zuid-Limburg kan zo niet de schijn hoog houden.

Samenvattend: gezien de immense impact die zonneloosden op de kwaliteit van de Zuid-Limburgse natuur, landschap en leefklimaat kan hebben maar ook de gevolgen voor andere economische sectoren zoals toerisme en landbouw zou door middel van een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse oorzaak en gevolg van zonneloosden, maar ook windmolens, onafhankelijk en objectief in beeld gebracht dienen te worden.

Tot besluit

We staan voor een periode van transitie. Transitie op het gebied van energie, maar ook een transitie op het gebied van bestuurlijk denken. De tijd van 'meer' is voorbij. Inzetten op meer productie met de kreet 'werk werk werk' is niet meer van deze tijd. De tijd van 'beter' is aangebroken. Een tijd waarin we moeten onderzoeken wat we het beste kunnen doen om geluk voor iedereen te scheppen in een schone en mooie omgeving. Dat betekent een andere manier van denken (doel) en doen (werkwijze). Dat geldt ook voor de items zonneweiden en windmolens binnen het thema transitie.

- Zet eerst in om het gebruik van niet-benutte daken van grotere gebouwen voor zonnedaken te benutten. Dit geeft geen verlies van andere waarden, zoals nuttige landbouwgrond of landschap. Tevens omdat deze verspreid liggen en de kans op overbelasting van het plaatselijke net erg klein is.
- Door in te zetten op zonnedaken op de vele grote gebouwen in plaats van zonneweiden kan een wildgroei van zonneweiden voorkomen.
- Indien één of twee zonneweiden in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg toegestaan worden dan is het hek van de dam en wordt het moeilijk om volgende aanvragen af te wijzen (gelijkheidsbeginsel). Met alle gevolgen voor het landschap en daarbij passende economische activiteiten. Dus uitgaan van 'neen, tenzij'.
- Er zijn meer mogelijkheden, naast zonnedaken, om zonnecellen te plaatsen. (randen van industrieterreinen en autowegen e.d.). Hier liggen grootschalige mogelijkheden.
- Wat windmolens betreft dient de provincie actief de voorkeursgebieden, zoals in het POL 2014 opgenomen zijn, in te zetten voor het verwezenlijken van windmolens aldaar. In andere gebieden uitgaan van 'neen, tenzij'.
- Daarbij kan geëxperimenteerd worden met kleinere nieuwere modellen windmolens bij bedrijven en woonbuurten (niet in het open gebied) waarbij de maximale hoogte van de as tot bijvoorbeeld 12 meter hoog toegestaan wordt.
- Samenwerking op Heuvellandniveau (liefst op Zuid-Limburgs niveau) werkt natuurlijk bevorderend om de transitiedoelen te bereiken. Dan kan ook beter rekening gehouden worden met het respecteren van andere waarden zoals natuur, landschap en landbouw.
- Een Overlegtafel oprichten en betrekken bij nieuw beleid, ondersteund door overheden, kan zorgen voor een versnelling van zonnedaken en kleine bedrijfsgebonden windmolens omdat hierdoor de betrokkenheid van bewoners en organisaties wordt vergroot.
- Tot slot, op Limburgs niveau begrip hebben voor de bijzondere waarden van dit landelijk gebied in Limburg waarbinnen zonneloosden en windmolens nu eenmaal andere hoofdwaarden extra schaden met grote gevolgen. Er zijn mogelijkheden genoeg.
- Daarbij dienen overheden meer weerbaar te zijn tegen ondernemers die op een opdringerige wijze hun wensen ten behoeve van winst proberen door te drukken zonder rekening te houden met andere waarden.

Stichting Natuurlijk Geuldal hoopt met voornoemde nota haar bijdrage te hebben geleverd aan weloverwogen besluitvorming, een besluitvorming die zich richt op maatschappelijk welzijn voor langere termijn en niet op welvaart gebaseerd op kortdurende arrangementen.

maart, 2021.

Stichting Natuurlijk Geuldal
Drs. P.M.G. Visser